

KIELITIETOISUUS
OSANA
OPINTO-
OHJAUKSEN
KÄYTÄNTÖJÄ

Ohjauksen hyvien käytäntöjen
kevätkattaus

Turku 5.5.2023

FM Katriina Rapatti

Esityksen aiheet

- Kielitietoisuuden kulmakiviä
- Tiedon- ja ammattialojen kielet avaimena osallisuuteen
- Ohjaustilanne kielenkäyttötilanteena
- Rakenteet, yhteistyö

Kielitietoisuus kuuluu kaikille, vaikka tässä esityksessä huomio on maahanmuuttotaustaisissa oppilaissa.

Kielitietoisuuden kulmakiviä

Miksi kielitietoisuus on tärkeää juuri nyt?

”uusi” ymmärrys
kielen, tiedon ja
oppimisen suhteesta

oppimistulosten
trendinomaisen
lasku

yhdenvertaisen
osallisuuden
takaaminen kaikille

tekstien eriytyminen
ja teksti(laji)taitojen
vaativuus nyky-
yhteiskunnassa

opiskelijoiden vapaa-
ajan tekstien ja
koulun tekstien
erilaistuminen

Kielitietoisuus vastauksena haasteisiin

kielitietoisuus osa
laajempaa ja
syvempää
paradigman
muutosta

uusi ymmärrys kielen,
tiedon ja oppimisen
suhteesta: kieli, kognitio
ja tieto erottamattomia

vuorovaikutuksellinen
ohjaus pedagogisen
toiminnan perustana

arkikokemuksen
ylittävä
”merkityksellinen
tieto” opetuksen
keskiöön

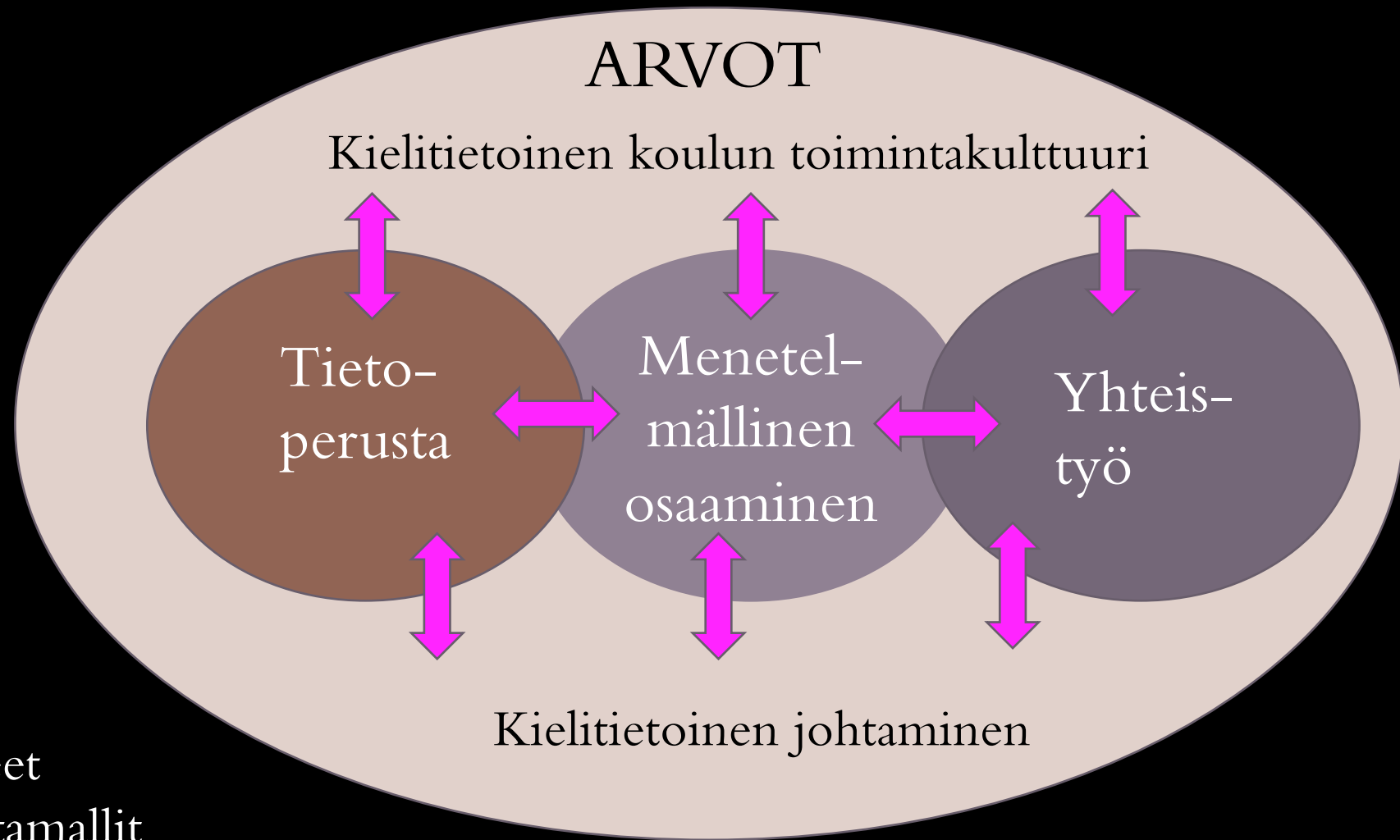
sisältöjen oppiminen
kielivetoisesti: ”uudet
tavat käyttää kieltä
luovat uudet tavat
ajatella”

Opinto-ohjaajan ja opettajan kielipedagoginen osaaminen

S
Y
S
T
E
M
I
N
E
N

M
U
T
O
S

↓
rakenteet
toimintamallit

J
A
T
K
U
V
A

P
R
O
S
E
S
S
I

Kielitietoisuus osaksi opinto-ohjaajan ja opettajan ammattitaitoa: opettajan ydinosuamista

Tieto-
perusta

- oppimiskäsitys
- kielikäsitys
- tietokäsitys
- oman opetuksen ja oppiaineen kielen tuntemus
- oman oppiaineen tekstilajien tuntemus
- ”uudet” käsitteet: mm. kielitietoisuus, monilukutaito, tekstilajitaidot, monikielisyys
- toisella kielellä oppiminen

Kielitietoisuus osaksi opettajan ammattitaitoa: opettajan ydinosuamista

Menetel-
mälinen
osaaminen

- vuorovaikutuksellinen ohjaus (*scaffolding*)
- esim. genrepedagogiikka ja *Reading to Learn*
- oppilaiden osaamat kielet opetuksen resurssina
- arviointimenetelmät

Kielitietoisuus osaksi opettajan ammattitaitoa: opettajan ydinosuamista

Yhteis-
työ

- yhteinen reflektointi
- menetelmällinen kehittäminen
- sisällöllinen kehittäminen
 - päällekkäisyydet
 - oppiaineen tekstitaitojen opetus
 - opetus-oppimisprosessien suunnittelu
- arvioinnin linjaukset, arviointimenetelmien kehittäminen

Kieli ja oppiminen

- lapsella luontainen tarve oppia tuntemaan ympäröivä maailma
- ensimmäinen symbolinen systeemi kehittyy maailmasta oppimisen välineeksi
- tilanteeseen sidottua

- protokieli ei riitä lapselle maailmasta oppimisen välineeksi
- lapsi omaksuu oman/t äidinkielenensä
- *“Kieli opitaan, koska se on optimaalinen keino oppimiseen.”*

Halliday 1975

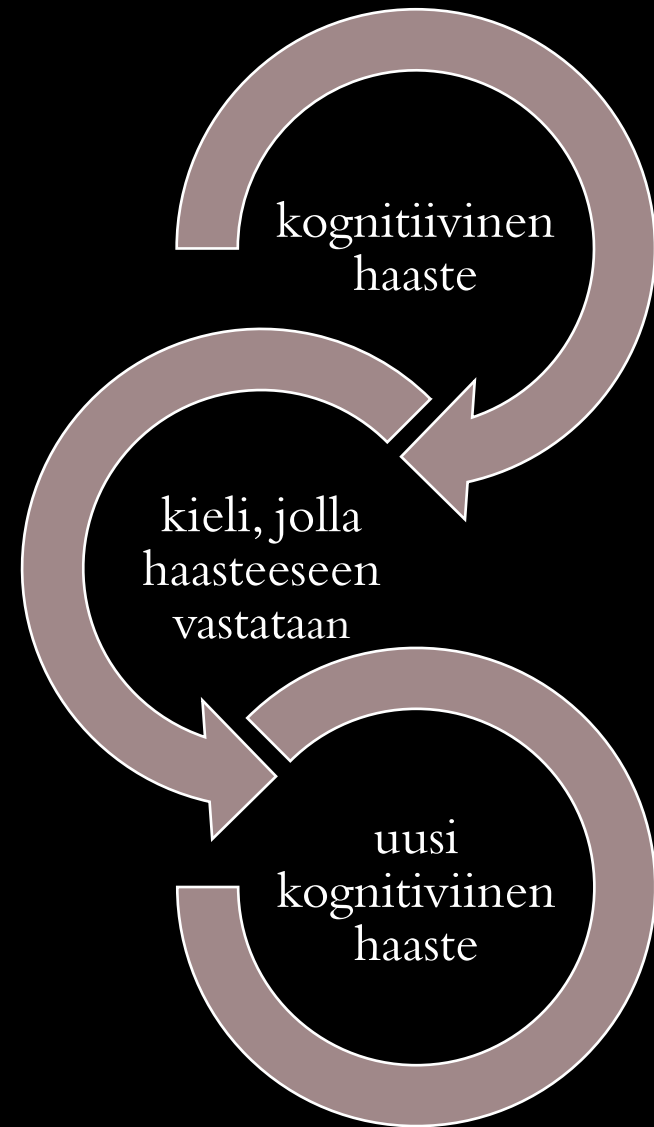
Kieli, ajattelu ja oppiminen

kielellisen ja kognitiivisen kehityksen välillä
spiraalimainen suhde

> kieli ja kognitio erottamattomia

Kognitiota ja
ajattelua
käsitellään usein
kielestä erillään.

Kognitiota ja
tietoa käsitellään
usein kielestä
erillään.

Kieli & oppimisen strategiat ja ajattelutaidot

luokittelu

vertaileminen

yleistäminen

syy-seuraus-ketjujen luominen

hypoteesien luominen

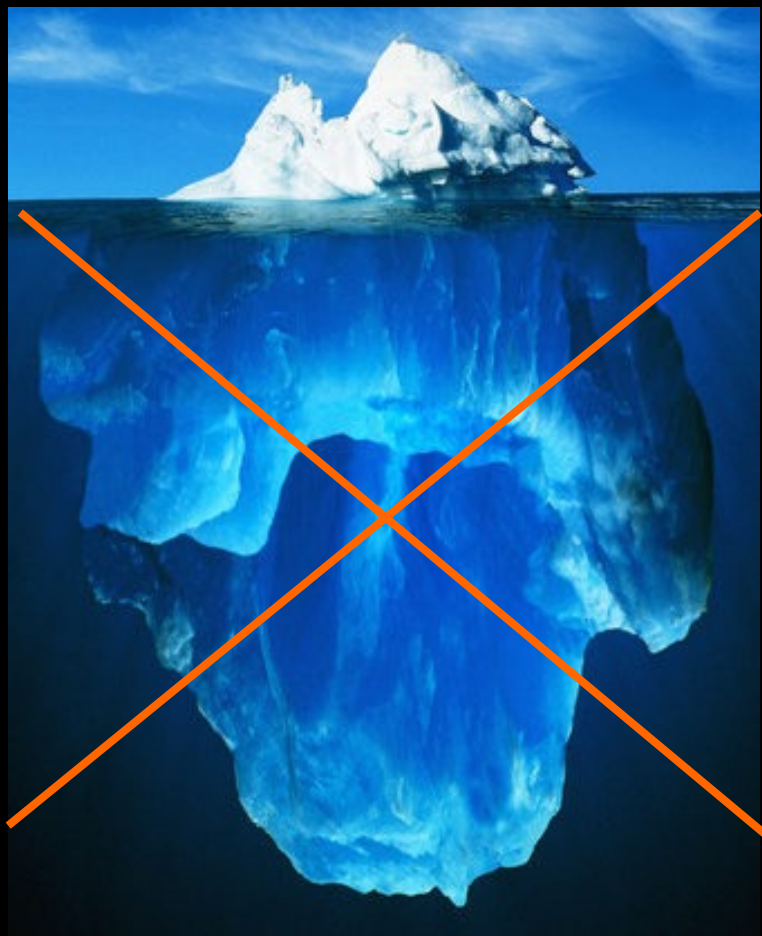
päätteleminen

- perustaltaan kielellisiä
- eivät ensisijaisesti ei-kielellisiä, ei-havaittavissa olevia mentaalisia prosesseja
- syntyvät tekstien tulkitsemisessa ja tuottamisessa, ”tekstityössä”

Tiedon- ja ammattialojen kielet avaimena osallisuuteen

Tieteenalojen/Tiedonalojen kielet

perus-
kommunikaatio-
taidot

LOPS 2015 &
LOPS 2019:
eri tieteenalojen
kielet

- tutut kasvokkaiset tilanteet
- yksinkertaiset kieliopilliset rakenteet
- ei-äidinkielisillä kehittyy noin 1-2 vuodessa

- kielen keinoja, joita ei useinkaan käytetä keskustelussa
- esiintyy pääasiassa kirjoitetuissa teksteissä, minkä takia oppiminen edellyttää runsasta ja monipuolista lukemista
- ei-äidinkielisillä kehittyminen vie 7-10 vuotta

Arkikielestä tieteenalojen kieleen

1. Look, it's making them move. Those didn't stick.

'Kato, se saa ne liikkuu. Noi ei tarttunu.'

2. We found out the pins stuck on the magnet.

'Me saatiin selville, että nastat tarttuvat magneettiin.'

3. Our experiment showed that magnets attract some metals.

'Kokeemme osoitti, että magneetti vetää puoleensa joitain metalleja.'

4. Magnetic attraction occurs only between ferrous metals.

'Magneettista vetovoimaa ilmenee ainoastaan rautapitoisten metallien välillä.'

(Gibbons 2002.)

Opetus-oppimis-
prosessin
eteneminen

Genret

Koe pienryhmissä.
Ymmärrys asiasta
omalla kielellä.

suullinen
kuvaus

Suullinen
raportointi.

suullinen
selostus

Kirjallinen tuotos.
Opettaja antaa avain-
sanat *attract* ja *repel*

kirjallinen
selostus

Oppikirja-
/Tietokirja-
tekstin
ymmärtäminen.

luonnon-
tieteellinen
kuvaus

Arkikielestä tieteen kieltä

arkisessa kielessä prosesseja kuvataan verbeillä

Magneetti vetää puoleensa joitain metalleja.

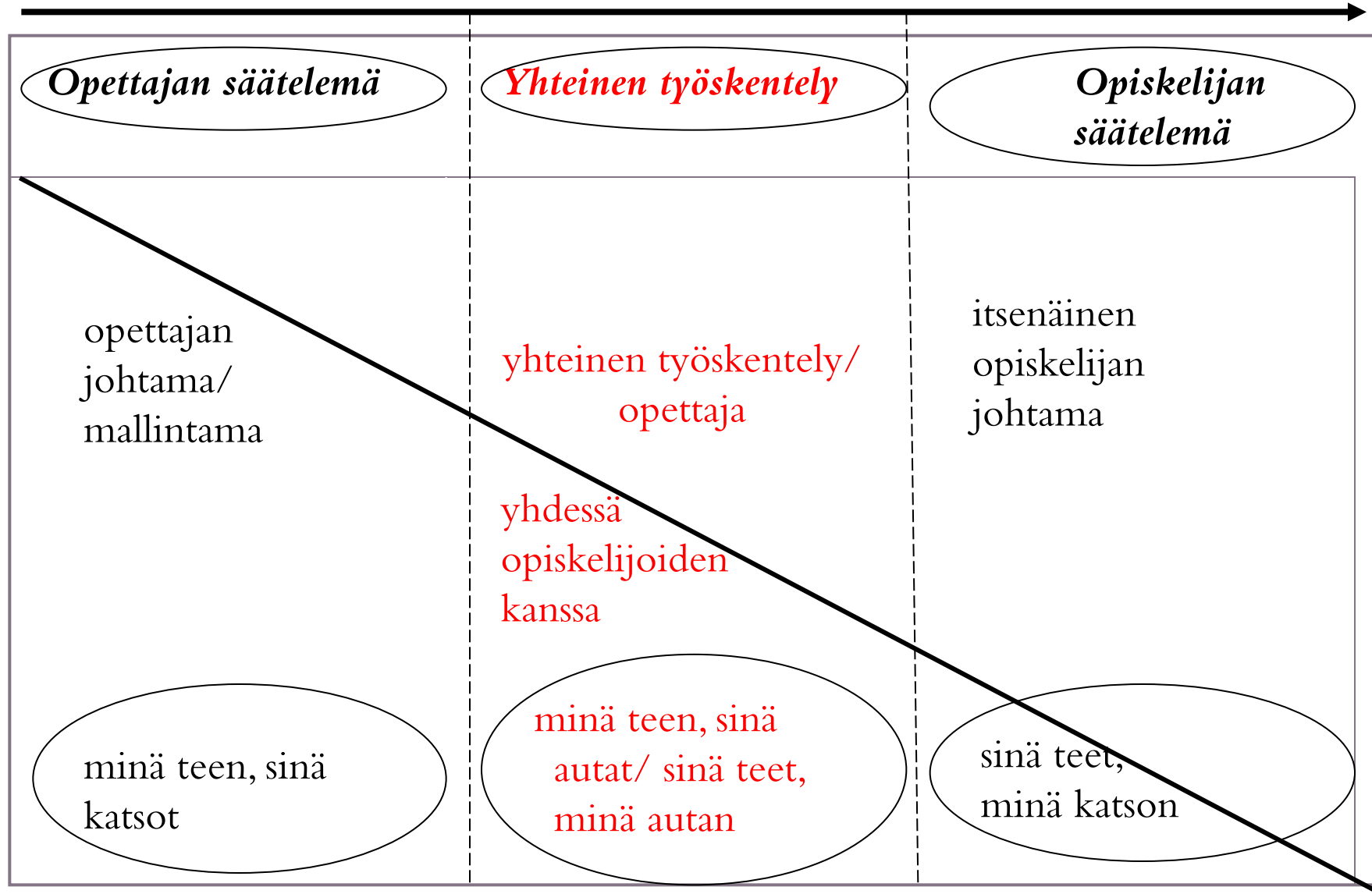
tieteen kielessä prosesseista puhutaan nimillä

Magneettista vetovoimaa ilmenee ainoastaan rautapitoisten metallien välillä.

- antaa mahdollisuuden ottaa todellisuus tutkimuksen kohteeksi
- prosessia, toimintaa ja laatua voidaan kuvata, mitata ja arvioida
- voidaan käyttää hyvin tai huonosti
- kielioppitermi: nominaalistus (verbistä tehdään nomini)

uudenlaiset tavat toimia
kielellä
mahdollistavat
uudenlaiset tavat oppia ja
ajatella
(Halliday)

Vuorovaikutuksellisen ohjauksen eteneminen (*scaffolding*)

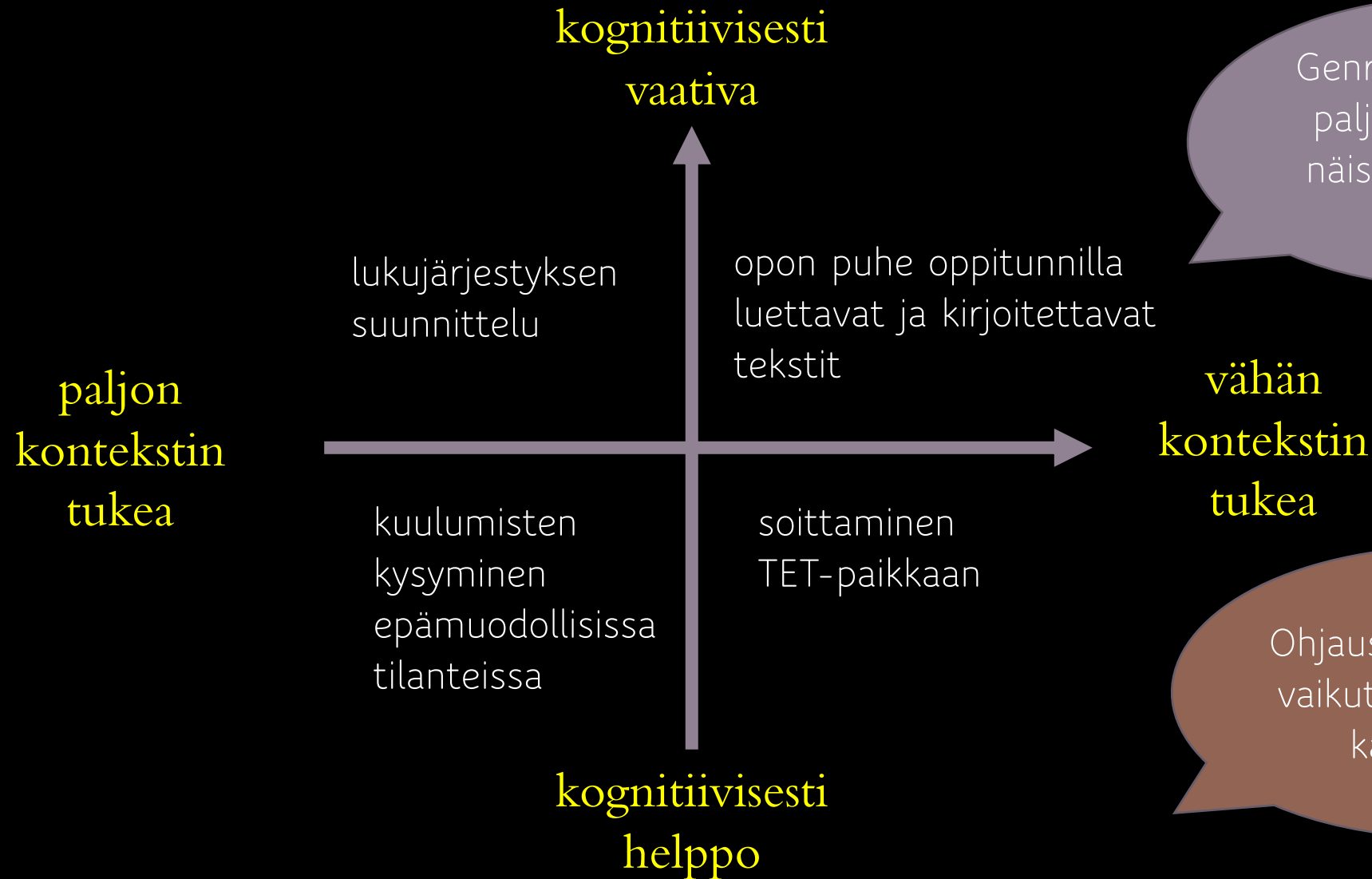

Acevedo & Lövstedt 2011, adapted from: *Strategic Reading: Guiding Students to Lifelong Literacy* by Jeffrey Wilhelm, Tanya Baker, and Julie Dube. Copyright © 2001

Ohjaustilanne kielenkäyttötilanteena

Kielen kognitiivinen vaativuus opinto-ohjauksessa

(soveltaen
Cummins 1994)

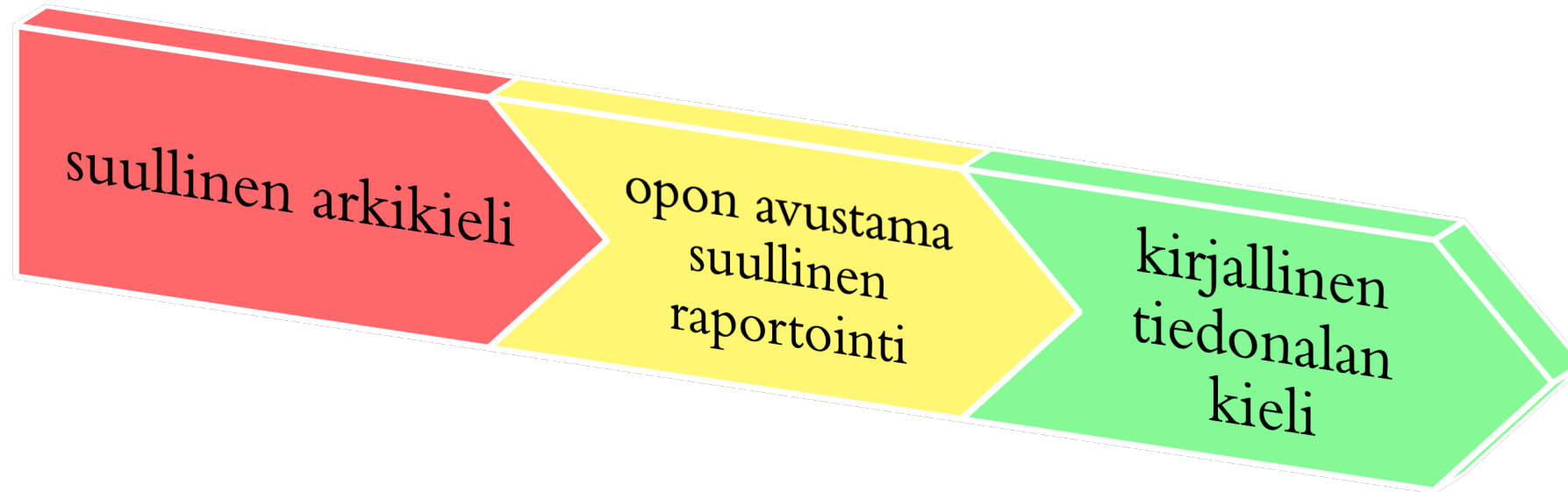
Genrepedagogiikalla paljon annettavaa näissä (Reading to Learn).

Ohjaustilanteessa voi vaikuttaa nelikentän kaikki osiot.

Ohjaustilanteeseen sovitettu kieli

- kielitietoisuus ohjaustilanteessa \neq selkokieli
- kielenkäytön ihanne: tilanteeseen sovitettua kieltä, joka myös kehittää oppilaan/opiskelijan kielitaitoa
 - lähtökohtana oppilaan osaama kieli (puhekieli)
 - mitä vähäisempi kielitaito, sitä enemmän tarvitaan kontekstin tukea ja kielen sovittamista (esim. kuvat, esimerkit, kaaviot, helppotajuiset videot, toistot, hidastaminen, sanaton viestintä)
 - ei vältetä vaikeita käsitteitä > tehdään niistä oppimisen kohteita
- hyödynnetään kielitaidon kaikkia osa-alueita: kuuntelemista, puhumista, lukemista ja kirjoittamista (oppilaalla/opiskelijalla mahdollisuus harjoitella ohjaukseen liittyvää kieltä)

Suullisen tuottamisen avustaminen ohjausprosessin aikana

Gibbons: Opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus vaikutti siihen, miten oppilaat kirjoittivat: oppilaiden kirjoituksissa heijastuivat sanamuodot, joita he olivat käyttäneet keskustelussa opettajan kanssa tai joita opettaja oli käyttänyt muotoillessaan uudelleen oppilaiden puhetta.

Suullisen tuottamisen avustaminen

Tavoite: Oppilaat pystyvät kuvaamaan, selittämään ja luomaan kokonaiskuvan (abstraktistakin) asiasta. Tämä takaa heille pääsyn yhteiseen tietoon.

*”Activity itself is not enough.
It is the sense that is made of
it that matters.”*

Rosalind Driver

Opinto-ohjaajan ja opettajan tehtävä: Laajentaa oppilaan kielellisiä resursseja ja kiinnittää huomio tiedonalan kielen tapaan ilmaista asia.

Arkikielellä sanotaan näin.
Opinto-ohjauksessa sanotaan
näin.

Oppilas

Opettaja

1

Kysymys, johon ei voi vastata yhdellä sanalla.

try to tell them what you learned... OK...
(Hannalle) yes?

2

When I put/when you put... when you put a magnet... on top of a magnet and the north pole poles are... (7 s tauko, Hannan on vaikea ilmaista sitä, mitä hän haluaa sanoa)

Kysymys, johon opettaja ei tiedä vastausta.

Luo kontekstin, jossa oppilas pystyy kertomaan oppimisestaan, .

3

yes yes you're doing fine... you put one magnet on top of another...

4

and and the north poles are together er em the magnet... repels the magnet er... the magnet and the other magnet... sort of floats in the air?

Opettaja ja oppilas rakentavat selostusta yhdessä.

Hyväksyy oppilaan esittämän tiedon validina.

	Oppilas	Opettaja
5	 <p>Oppilasta "pusketaan" (kannustavasti) tuottamaan ymmärrettävämpää, koherentimpaa ja kieliopillisesti edistyneempää puhetta</p>	<p>I think that was very well told... very well told... do you have anything to add to that Charlene? (<i>opettaja pyytää muita osallistumaan, ja pyytää sen jälkeen Hannaa selostamaan uudelleen</i>)</p>
6	 <p>Oppilasta "pusketaan" (kannustavasti) tuottamaan ymmärrettävämpää, koherentimpaa ja kieliopillisesti edistyneempää puhetta</p>	<p>now listen... now Hannah explain once more... alright Hannah... excuse me everybody (<i>saa muun luokan tarkkavaisuuden takaisin, pyytää kuuntelemaan Hannahin selostusta.</i>)</p>
7	<p>The north poles are leaning together and the magnet on the bottom is repelling the magnet on top so that the magnet on the top is sort of... floating in the air</p>	
8	<p>jatkuu...</p> <p>Oppilasta pyydetään tarkentamaan..</p>	<p>So that these two magnets are repelling (<i>sanoo painokkaasti</i>) each other and... (<i>näyttää</i>) look at the force of it.</p>

Muita havaintoja

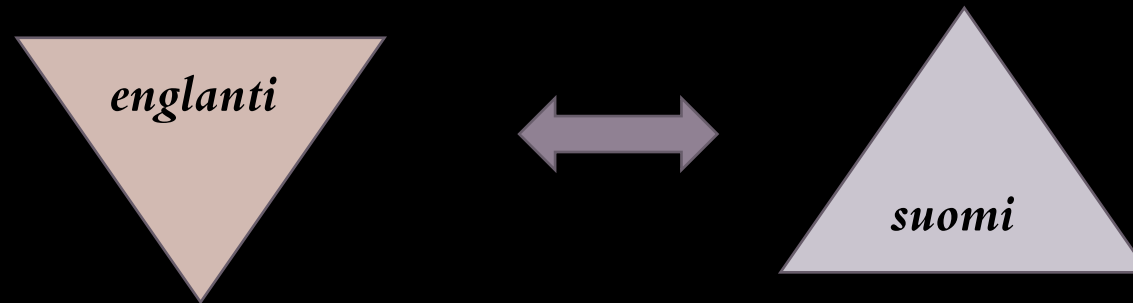
- opinto-ohjaaj/opettaja auttaa ("leading behind"), ei dominoi
- muotoilee uudelleen oppilaan puhetta ja antaa siten mallin vaihtoehtoisesta (tiedonalan kielen) tavasta ilmaista asia
- verrattuna pienryhmäkeskusteluun, oppilas pystyy tuottamaan pidemmän ja koherenttimman tekstin, joka on lähempänä kirjoitettua kieltä

Lähde: Gibbons, Pauline 2002: *Scaffolding Language, Scaffolding Learning: Teaching Second Language Learners in the Mainstream Classroom*. Heinemann.

*Rakenteet ja yhteistyö –
fokuksessa yläkouluvaiheessa Suomeen muuttava
oppilas*

Oppimiseen vaikuttavia tekijöitä

- suomen kielen oppimisprosessi

- oppilaan kielitausta, kirjoitusjärjestelmien erot
- oppilaan koulutausta ja aiempi opetuskieli (vrt. esim. lingala vs. englanti)
- kielen oppimisen hiljaiset kaudet
- tottuneisuus/tottumattomuus kirjoitettuun kieleen
- oppilaan omaksumien lukutapojen samuus/erilaisuus verrattuna suomalaisen koulun lukemisen käytäntöihin ja ihanteisiin
- oppiaineiden tekstitaitojen ja tiedonalojen kielten oppimisen työläys

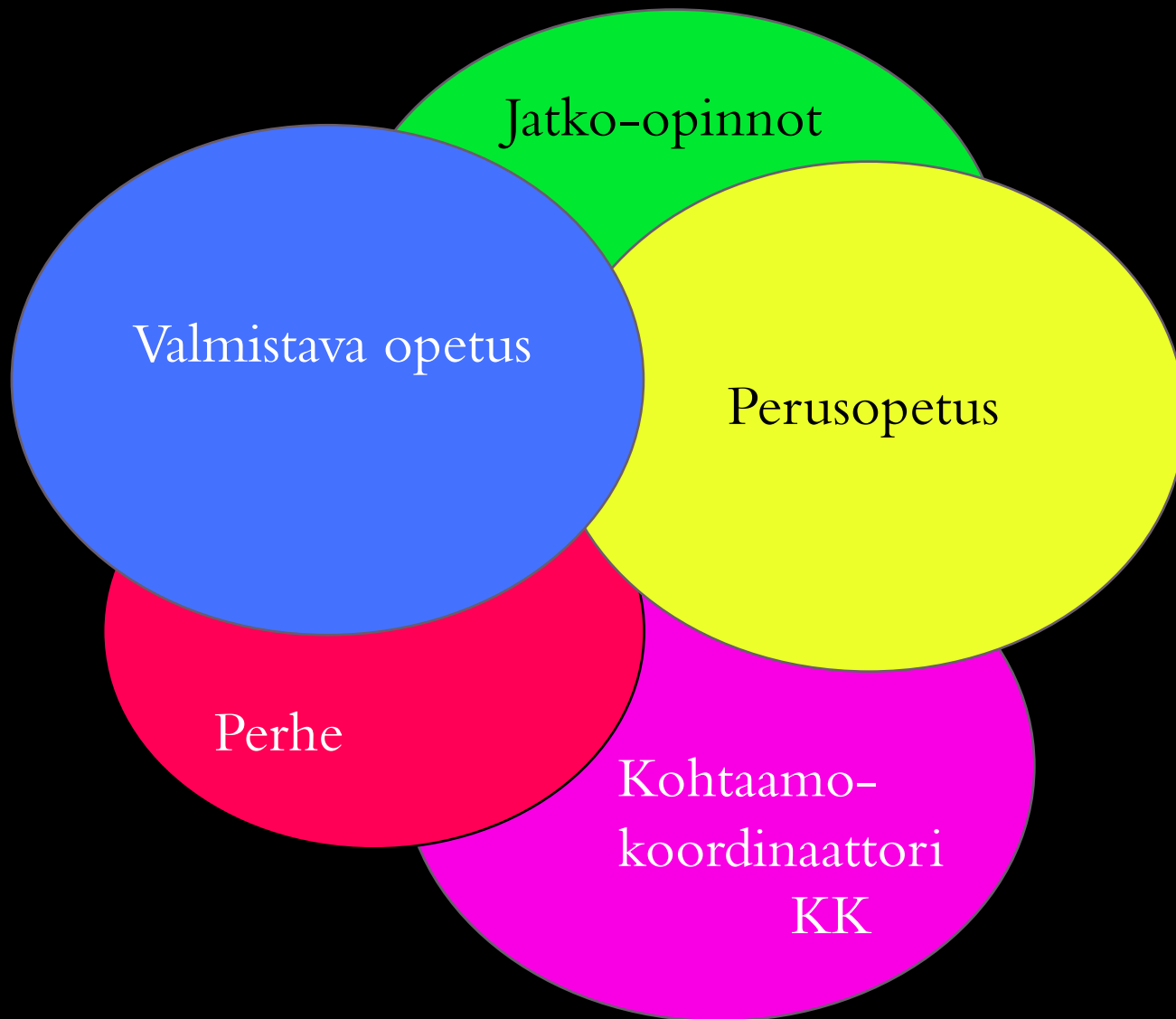
Rakenteet

- Rakenteet keskeisiä, koska niillä mahdollistetaan riittävä aika yhteistyöhön sekä opettajien ja oppilaiden väliseen kohtaamiseen.
- Tehdään työnjako näkyväksi: opo, luokanvalvoja, aineenopettaja (mahdollisesti muut toimijat)
- Rakenne, joka mahdollistaa mahdollisimman varhaisen valmistavasta perusopetukseen siirtyvän oppilaan opintojen suunnittelun (vrt. Kohtaamo)

Kohtaamo (Lehtikuusen koulu, Vantaa 2021–2022)

- alkuperäisenä tavoitteena helpottaa oppilaan siirtymistä valmistavasta opetuksesta toisen koulun perusopetukseen
- Vantaan linjaus 2022: valmistavan opetuksen oppilaiden ei tarvitse siirtyä lähikouluun > painopiste siirtyi oppilaiden integrointiin oman koulun valmistavasta opetuksesta perusopetuksen ryhmiin
- perusajatus: oppilaan siirtymistä perusopetukseen aletaan suunnitella valmistavan opetuksen alusta lähtien
- toteuttajat: kohtaamokoordinaattori (= KK, yhdelle opettajalle varattu työaika tehtävän hoitamiseen) ja opinto-ohjaaja

Kohtaamo: valmistavan opetuksen aikana

- oppilaan opintojen suunnittelu valmistavan opetuksen aikana
- opetusryhmän valinta (KK ja tilanteen mukaan rehtorit, luokkatasotiimi tai lv:t, luokkatason ela ja opo)
- siirtopalaveri: viimeistellään alkuhaastattelulomake, jolla starttitiedot lähetetään oppilasta opettaville opettajille

Kohtaamo: valmistavan opetuksen aikana

- oppilaan osaamisen kartoittaminen, hyväksilukemiset, mahdollisesti erityisellä tutkinnolla suoritettavat osuudet, onko realistista saada perusopetus suoritettua ennen 17–18 vuoden ikää (jos ei, suunnittelussa voi ottaa huomioon AIPE:n opsin), VSOP:n mahdollisuudet
- lukujärjestysvastaavuudet: mitä voi suorittaa valmistavan aikana, mitä uudessa koulussa
- tuleva luokka noin valmistavan opetuksen puolivälissä > mahdollinen integroinnin aloittaminen esimerkiksi taito- ja taideaineiden ryhmiin

Opintojen kartoitus: yhdellä ”aanelosella”

Oppiaine	7. lk	8. lk	9. lk
suomi	(3)	(3) S2 KRA	(4)
englanti	(2)	(3) KY	(2)
ruotsi	(2)	(1) RUVA	(2)
matematiikka	(3)	(4) HME, KRA, HKA	(4)
biologia	(1sl/kl 2)	(1,5 kl 3) JNI/LKAB	(1 sl/kl 2)
maantieto	(1sl/kl 2)	(1,5 kl 3) JNI/LKAB	(1 sl/kl 2)
fysiikka	(1 sl/kl 2)	(1 sl 2) suorittamatta	(1,5 sl/kl 3)
kemia	(1 sl/kl 2)	(1 sl 2) suorittamatta ruva-tunneilla opetuspaketti	(1,5 sl/kl 3)
terveystieto	(1sl/kl 2)	(1 sl 2) suorittamatta	(1sl/kl 2)

Kehitettävää vuonna 2022

- oppilaan osallistuminen tulevan luokkansa opiskeluun jo valmistavan opetuksen aikana > kaikki ei ole uutta valmistavan opetuksen päätyttyä
- opinto”paketit” valmistavaan opetukseen ainakin joistain aineista, joissa aukkoja tai joita ei voi suorittaa valmistavan opetuksen aikana (lukujärjestysten eroavuudet koulujen välillä)
- alkuhaastattelulomake toimivammaksi ja ulkoasu miellyttävämmäksi
- opintojen kartoitus -lomakkeen täyttäminen jo valmistavan opetuksen aikana
- valinnaisaineisiin Suomi vahvaksi –kurssi kaikille luokka-asteille

Kohtaamo: oppilas perusopetuksessa

- opetusjärjestelyjen suunnittelu yhteistyössä opon, lv:n, vuosiluokan elan sekä aineenopettajien kanssa
- opetuskielen opetuksen suunnittelu ja toteutus yhteistyössä opon, S2-opettajien, vuosiluokan elan ja aineenopettajien kanssa

Kohtaamo: oppilas perusopetuksessa

- seuranta oppimisen etenemisestä
- opettajien konsultointi (oppi-
materiaalit, opetusjärjestelyt)
- menetelmällinen kehittäminen
(scaffolding, genrepedagogiikka)

ROADMAP – askeleet kielitietoisen koulun kehittämiseen

ROADMAP-itsearviointi tukee koulujen kielitietoisen toimintakulttuurin ja oppilaiden kielellisten taitojen kehittämistä. Sen avulla koulu voi arvioida toimintaansa ja kehittää koko koulu yhteisöä osallistavaa kielikasvatusta. Itsearviointityökalun lisäksi verkkosivustolle on koottu lupaavia käytäntöjä ja esimerkkejä oppilaiden kielellisten taitojen ja kriittisen ajattelun kehittämisen tueksi.

[JOHDANTO](#)
[ITSEARVIOINTITYÖKALU](#)
[LUPAAVAT
KÄYTÄNNÖT](#)
[KOORDINAATTORIN
TUKIMATERIAALI](#)
[AVAINKÄSITTEET](#)

Johdanto

- Miten koulu voisi tukea jokaisen oppilaan oppimista?
- Mikä auttaisi koulua tunnistamaan ja ehkäisemään oppilaiden kielellisiä haasteita?
- Miten koulu hyötyy kielitietoisen toiminnan kehittämisestä?

ROADMAP-työkalu koostuu kolmesta osasta:

Itsearviointityökalun avulla jokainen koulu yhteisön jäsen (rehtorit, opettajat, muu henkilökunta, oppilaat ja huoltajat) voi kertoa näkemyksensä koulun nykytoiminnasta ja arvioida sen toimintaa erilaisten väittämien avulla. Kysely laatii

vastauksista automaattisen raportin, joka helpottaa tiedottamista koulu yhteisössä ja tarjoaa pohjan yhteiselle keskustelulle.

Lupaavien käytäntöjen tietokanta sisältää nimensä mukaisesti eri maissa kehiteltäviä lupaavia käytäntöjä, joita

NoItems

A roadmap for schools to support the lan...
A ROADMAP FOR SCHOOLS TO SUPPORT THE LANGUAGE(S) OF SCHOOLING
 REBECCA DAHM
 ECML PROGRAMME 2016-2019
 PROGRAMME 2016-2019 DU CELV
 LANGUAGES AT THE HEART OF LEARNING
 LES LANGUES AU CŒUR DES APPRENTISSAGES

Rebecca Dahm, coordinator of the ROADMAP

Koordinaattorin tukimateriaali

Koordinaattorin tukimateriaali koostuu hanketta tukevista ohjeista, tiedotteista ja lomakkeista.

Tukimateriaali

- **Kuvaus ROADMAP-hankkeesta**
Asiakirjassa esitellään mm. verkkokysely ja siinä käytetyt avainkäsitteet
[Lataa](#)
- **Koordinaattorin valitseminen hankkeelle**
Huomioi nämä valitessasi hankkeelle koordinaattoria tai hanketiimiä
[Lataa](#)
- **Koordinaattorin vaiheistettu muistilista**
Näin toteutat onnistuneen hankkeen
[Lataa](#)
- **Kouluyhteisön innostaminen**
Näitä vinkkejä voit hyödyntää esitellessäsi hanketta koulussasi
[Lataa](#)
- **PowerPoint-esityspohja**
Hanke pähkinänkuoressa
[Lataa](#)
- **Kirjepohja huoltajille**
Käytä tätä kirjepohjaa apuna kertoessasi hankkeesta oppilaiden huoltajille
[Lataa](#)

Hanke on nelivaiheinen

KIELITAIDON KEHITTYMISTÄ EDISTÄMÄSSÄ

S2-oppimäärää opiskelevan oppilaan
oppimisen ja osaamisen arviointi

[toim.]
Katri Kuukka
Katriina Rapatti
Nina Reiman

Opetushallituksen S2-arviointiopas
ilmestynyt.

Voi tilata Opetushallituksen
verkkokaupasta.

SISÄLTÖ

JOHDANTO5

Katri Kuukka

1. ARVIOINNIN AITAAMISTA13

ARVIOINTI TAITOPOLKUA RAKENTAMASSA14

Mirja Tarnanen

MIELEKÄS ARVIOINTI S2-OPPIMÄÄRÄSSÄ – FORMATIIVISESTA SUMMATIIVISEEN ARVIOINTIIN22

Nina Reiman

2. APUA S2-OPPIMÄÄRÄN ARVIOINNIN ARKEEN.31

ARVIOINTI VUOSILUOKILLA 1-232

Lotta Ilmasti

ARVIOINTI VUOSILUOKILLA 3-6 JA 7-9.49

Katriina Rapatti ja Nina Reiman

**TEKSTILAJITIEDOUDEN HYÖDYNTÄMINEN OPPILAIDEN TEKSTIEN
ARVIOINNISSA.104**

Katriina Rapatti

**PERUSOPETUKSEEN VALMISTAVASTA OPETUKSESTA YLÄKOULUUN
SIIRTYVÄN OPPILAAN ARVIOINTI.114**

Katriina Rapatti

3. ARVIOINTI MUISSA OPPIAINEISSA119

MONIKIELISEN OPPILAAN ARVIOINTI ERI OPPIAINEISSA120

Ilona Kuukka

MATEMATIIKAN, KEMIAN JA FYSIIKAN ARVIOINTI.129

Heli Mentunen

HISTORIAN JA YHTEISKUNTAOPIN ARVIOINTI135

Minna-Riitta Luukka, Johanna Saario ja Anna Veijola

**BIOLOGIAN, MAANTIEDON, TERVEYSTIEDON JA YMPÄRISTÖOPIN
ARVIOINTI145**

Iivari Laakkonen

- kielitietoisuudessa on valtava potentiaali, joka on suurelta osin hyödyntämättä opetuksessa, oppimateriaaleissa mutta myös opetussuunnitelmissa (ensi askeleet otettu)
- kielitietoisuus on avainasemassa mm. eriarvoistumisen ehkäisyssä, oppimistulosten parantamisessa, oppilaiden motivoitumisessa koulunkäyntiin, opettajan ja oppilaan kohtaamisessa
- menestystä voi hyvällä syyllä ennustaa sille, joka osaa reaalistaa kielitietoisuuden perusoivallukset opetuksessaan

Kohtaamisen ydin

"If you want students to emerge from schooling after 12+ years as intelligent, imaginative, and linguistically talented, then treat them as intelligent, imaginative, and linguistically talented from the first day they arrive in school."

Jim Cummins

Lähteet

- Halliday, M. A. K. 1993: Towards a Language-Based Theory of Learning. *Linguistics and Education* 5 (93–116).
- Harmanen, Minna – Kuukka, Katri 2020: Kielitietoisuus toimintakulttuuria ohjaavana periaatteena. Teoksessa Katriina Rapatti (toim.) *Kaikkien koulu(ksi) – kielitietoisuus koulun kehittämisen kulmakivenä*. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja. ÄOL.
- Gibbons, Pauline 2006: *Bridging Discourses in the ESL Classroom : Students, Teachers and Researchers*. Continuum.
- Gibbons, Pauline 2002: *Scaffolding Language, Scaffolding Learning : Teaching Second Language Learners in the Mainstream Classroom*. Heinemann.
- Kuukka, Ilona & Rapatti, Katriina (toim.) *Yhteistä kieltä luomassa : suomea opetteleva opetusryhmässäni*. Opetushallitus.
- Niemelä, Mika 2021: Sosiaalinen realismi, voimallinen tietämys ja Michael Youngin kolmas tie. *Kasvatus* 4, s. 401–413.
- Rapatti, Katriina (toim.) 2020: *Kaikkien koulu(ksi) – kielitietoisuus koulun kehittämisen kulmakivenä*. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja. ÄOL.
- Rose, David & Martin, J. R. 2012: *Learning to Write, Reading to Learn : Genre, Knowledge and Pedagogy in the Sydney School*. Equinox.
- Shore, Susanna & Rapatti, Katriina 2014: *Tekstilajitaidot : Lukemisen ja kirjoittamisen opetus koulussa*. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja. ÄOL.
- Unsworth Len 2001: *Teaching multiliteracies across the curriculum. : Changing contexts of text and image in classroom practice*. Open University Press.
- Wilhelm Jeffrey D. 2016: ” *You Gotta BE the Book*” : *Teaching Engaged and Reflective Reading with Adolescents*. Teachers College Press. Columbia University.
- Wilhelm Jeffrey D. – Baker, Tanya & Hackett, Julie Dube 2001: *Strategic Reading : Guiding students to Lifelong Literacy, 6–12*. Heinemann.
- Young, Michael – Lambert, David – Roberts, Carolyn & Roberts,;Martin 2014: *Knowledge and the Future School Curriculum and Social Justice*. Bloomsbury.